

Heikant-Quirijnstok twintig jaar in het wit

door D. Hendrickx en W. Manders *

We schrijven 1964. Ruim 90 jaar eerder werden de heikantse buitengebieden van Tilburg een zelfstandige parochie, waarvan de bevolking bestond uit hoofdzakelijk boeren en thuiswevers. Het was de vierde parochie van Tilburg. Leonardus v.d. Steen werd de eerste pastoor. In 1873 vond de inwijding van de neo-gotische parochiekerk plaats; de titel was niet Dionysius, maar Maria Onbevlekt Ontvangen. Goirke's oudste dochter was een feit.

Een 20 jaar geleden projecteerden stadsontwikkelaars wat bruut een nieuwe woonwijk in het gebied van de Heikant; meer dan dertigduizend mensen zouden er een woning moeten vinden. Daardoor zou ook de kerkelijke kaart een ander aanzien krijgen.

Mgr. W. Bekkers, de bisschop van Den Bosch, vroeg aan de Norbertijnenabdij van Berne om de zielzorg op zich te nemen van het grootste gedeelte van deze nieuwe stad. Gerard Bots o.praem. – tot dan aalmoezenier bij de koninklijke marine – was bereid om samen met Stef Kuypers o.praem. op de Heikant van start te gaan. Na 130 jaar keerden Norbertijnen terug in Tilburg.

Nu in 1984, 850 jaar na Norbertus' dood en 850 jaar na de stichting van Berne, zijn we twintig jaar verder. Twintig jaar is misschien een te kort tijdsbestek om er al geschiedenis over te schrijven; van de andere kant raakte de ontwikkeling van de Heikant in een stroomversnelling. Een dorpse gemeenschap kreeg grootstedelijke allure. Het inwoneraantal groeide van onder de 2000 tot ver boven de 20.000.

Tegen elkaar leunende woninkjes, aan 'herdtgangen' en kerkepaden, moesten plaats maken voor een moderne stadswijk, met flatgebouwen en rechte wegen. De kerk, het grootste gebouw van vroeger, is nu nietig klein bij de 16 etages-tellende

woontorens. En de taal die men er spreekt, is niet alleen maar Heikants.

De Pastores

De Heikantse parochie was, zoals de meeste andere parochies, bijna 100 jaar geleid door de pastoor en zijn kapelaan. Het waren over het algemeen gezaghebbende figuren. Ze gaven niet enkel richting aan het geestelijk leven van hun parochianen, maar hadden invloed op het hele maatschappelijk leven. Als Mgr. Bekkers de norbertijnen uitnodigt voor de pastoraal, denkt hij aan een kleine kloostergemeenschap die vanuit een centraal punt bij de oude Mariakerk een aantal wijkkerken zou bedienen. De eerste norbertijn heette nog pastoor, maar als in 1970 hun aantal tot zes is

deerd theoloog, geen kloosterling en gehuwd, toegevoegd aan het pastores-team.

Vandaag de dag bestaat het pastorale team van Heikant-Quirijnstok uit Norbertijnen en niet-Norbertijnen, uit priesters en niet-priesters, uit gehuwden en celibataire kloosterlingen. Samen zijn ze met vele medewerkers verantwoordelijk voor het pastoraat in deze nieuwbouwwijk. Een snelle ontwikkeling waar pastores en parochianen aan moesten wennen en waar velen wellicht nog niet mee klaar zijn.

De Parochiestruktuur

Als de Norbertijnen op 4 oktober 1964 bij de brug van het Lijnsheike arriveren, zijn er vier kerkmeesters om hen te ontvangen. Dit bestuurskollege werd bij de parochieuitbreiding geleidelijk vergroot. Veel beheerstaken moesten worden vervuld: Restauratie en onderhoud van de 100 jaar oude Mariakerk; afstoten van overbodig geworden gebouwen zoals het voormalige klooster, het patronaatsgebouw en

De Mariakerk en pastorie aan de Schans in 1892

uitgegroeid, spreekt men van een groep of team van pastores. Een en ander sloot aan bij de ontwikkelingen in de katholieke kerk van het westen. Ook op de pastorie minder aandacht voor de hiërarchische verhouding pastoor-kapelaan, heerknecht, maar aandacht voor gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheid. En het proces ging nog verder. Al in 1972 werd een afgestu-

de oude scholen. Twee nieuwe kerken werden opgetrokken: de Driekoningenkerk en de Herderskerk. Er kwam een tweede pastorie of dienstwoning aan de Zellerstraat en het parochiekerkhof werd uitgebreid en verrijkt met een beeld van Peerke Donders en een Columbarium of urnenmuur.

Het werk van de kerk – of gezinsbijdrage – een vrijwillige financiële

* Norbertijnen Tilburg.

Aankomst van de Norbertijnen van Berne bij de brug van het Lijnsheike op 4 oktober 1964. V.l.n.r.: kerkmeester J. v. Amelsvoort, kerkmeester M. Schijvens, deken Fr. v. Oort, pastoor G. Bots o.praem., abt A. Haselager, kapelaan S. Kuijpers o.praem. en kapelaan J. v. Genugten

bijdrage, afhankelijk van de hoogte van ieders inkomen – moest worden opgezet en georganiseerd.

Omdat steeds meer het besef doordrong, dat pastoraat geen zaak is voor pastores alleen, en omdat het kerkbestuur toch uit de aard der zaak meer aandacht moest hebben voor materiële zaken, werden er – zoals trouwens overal in onze streken – pogingen ondernomen om ook te komen tot een pastoraal beraad, een parochieraad. Vanaf 1975 funktioneerde onafgebroken zo'n raad. Op het einde van het pastorale jaar 1983-1984 hebben kerkbestuur en parochieraad zich opgeheven en is men nu gekomen tot het opzetten van een nieuwe bestuursvorm. Binnen deze bestuursvorm zal de coördinatie plaatsvinden van de vele pastorale en andere activiteiten die er zijn in een grote parochie als Heikant-Quirijnstok.

Op zoek naar kleinschaligheid en proberend de anonimiteit in het grote geheel wat te doorbreken, zijn eerder al rond de verschillende kerkruimten werkgroepen of kerkeraden ontstaan.

Het parochieleven

Het grootste gedeelte van het leven van een christelijke gemeente onttrekt zich aan de waarneming. Inci-

denteel komt het voor het voetlicht. Alleen van gezamenlijke bijeenkomsten kan wat worden gezegd. In 1964 gebeurde dat bij de eucharistievieringen in de kerk, bij het godsdienstonderricht in de scholen en bij de vele broederschappen en verenigingen. Op al deze terreinen waren er cascatische ontwikkelingen. En het proces lijkt nog niet ten einde.

In de liturgie verdween het latijn, en de volkstaal deed haar intrede.

Mensen gingen zich medeverantwoordelijk voelen voor de inhoud en de uitvoering. Er ontstaan liturgische werkgroepen. Er komen diensten voor kinderen, voor het gezin. Met de bouw van nieuwe kerken was er een variatie in het aanbod mogelijk. De kerken kregen hun eigen koren, lektoren en organisten. Het dameskoor van de Mariakerk ontwikkelde zich tot een enthousiaste groep, die met eindeloze trouw bij alle bijzondere diensten op door-de-weekse dagen aanwezig is.

De vele koren van nu hebben wellicht niet de technische hoogte van een Hoppenbrouwerskoor van de oude Heikant, maar van alle koren moet worden gezegd, dat ze op uitstekende wijze hun taak verstaan volgens de moderne liturgische ideeën: ondersteuning van het bid-dend en zingend volk.

In de vele verenigingen van vroeger was er een wondere mengeling van religie, cultuur, sportiviteit en ontspanning. De wereld van de cultuur en de sport maakte zich in deze tijd los van de godsdienst en ging haar eigen weg. De sporen van deze ontwikkeling zagen we ook hier. De werkgroepen of clubs binnen de parochie hebben nu meer de godsdienst, de godsdienstige vorming en het christelijk handelen op het oog. Had de Kerk vroeger een belangrijke stem, als het ging over maatschappelijke zaken, ook de moderne Kerk rekent het tot haar plicht haar stem te verheffen als menselijke waardigheid, vrede en gerechtigheid in het geding zijn. Binnen de parochie ontstonden groepen en werden activiteiten ontwikkeld die de vrede en de gerechtigheid in de wereld van vandaag op het oog hebben.

Iets van het leven van de parochie blijkt ook nu nog bij bijzondere gebeurtenissen: herdenkingen, priesterfeesten, het jubileum van de Mariakerk, het feest rond de zalige Peerke Donders. Dan zie je toch zo duidelijk dat mensen met elkaar van doen hebben, dat vooruitstrevend en behoudend, rechts en links toch vrienden van elkaar willen zijn. Wellicht op andere wegen toch in de ene beweging van de Heer.

De Diakonie

Diakonie, een woord dat 20 jaar geleden door niemand op de Heikant werd gebruikt. Men probeert ermee aan te duiden alle activiteiten die christenen ondernemen om deze wereld bewoonbaar te maken voor iedereen. In de oude gemeenschap dacht men dan aan zieken- en armenzorg. Er was ook hier een Vincentiusvereniging en een Elisabethvereniging. Veel van deze zorg is in onze samenleving door de burgerlijke overheid overgenomen. Maar toch omvat diakonie in deze tijd heel wat: een werkgroep, die nieuwe bewoners welkom heet; De Zonnebloem, die aandacht geeft aan de zieke mens, zonder onderscheid; werkgroepen met aandacht voor bejaarden; een werkgroep voor Derde-Wereld-problematiek; een kern van het Interkerkelijk Vredesberaad; contactgroepen voor rouwenden. En dan zijn er

zoveel eigentijdse aandachtsvelden en probleemgebieden, waar veel over gesproken wordt, waarover dromen zijn, tot oplossingen, waar nu en dan wat wordt geprobeerd, maar onvoldoende. We denken aan de wereld van de jongeren, de crisis in de wereld van de arbeid, de kontakten met andere geloofsovertuigingen, etnische minderheden, gediskrimineerde groepen etc.

De School

20 jaar geleden kende de parochie twee R-K. lagere scholen, een jongens- en een meisjesschool. Het kerkbestuur fungeerde als schoolbestuur. Een zelfstandige stichting beheert nu een groot aantal R.-K. scholen voor kleuter- en basisonderwijs en daarnaast zijn er in ons gebied een Protestants-Christelijke school en enkele openbare scholen. Bovendien liggen er aan de rand van de parochie enkele grote scholen voor voortgezet onderwijs.

De relatie tussen school en parochie is op drift geraakt en in de wereld van de school is ook alles in beweging. Ouders kiezen de school vanwege de katholiciteit; maar even goed kiezen zij de school vanwege de ligging of het onderwijssysteem. De identiteit van de school wordt veel besproken en op verschillende manieren ingevuld. De pastor is feitelijk geen vertrouwde figuur meer op de school; de gekwalificeerde katecheet komt enkel toe aan de begeleiding van de schoolteams. Bij de voorbereiding van eerste communie en vormsel – eens bijna het alleenrecht van de school – worden de gezinnen en de parochie meer en nadrukkelijker betrokken.

Naar buiten

Al jaren lang is er schriftelijk contact met enkele grote parochies in Nederland en met enkele Norbertijner parochies in het buitenland die in een soortgelijke situatie verkeren.

In het begin van de zeventiger jaren waren er ook best wat oekumenische kontakten. Pastores bereidden samen de zondagse preek voor. Er waren gespreksgroepen en gezamenlijke gebedsdiensten. Maar zoals overal in Nederland: het enthousiasme is wat over. We hebben

wellicht toch te veel problemen in eigen kring. Nieuw elan op dit terrein zou kunnen wijzen op vitaliteit.

Ook in de oude structuur was er grote belangstelling voor het werk in de ontwikkelingslanden; heel wat Heikanters trokken uit als missionaris en ze konden rekenen op een georganiseerd thuisfront. De werkgroep Kerk en Wereld zet deze traditie voort en probeert daarnaast aandacht te vragen voor de actuele vragen op het gebied van de ontwikkelings samenwerking.

Parochie en wijk

In de oude verhoudingen van de Heikant vielen parochie en wijk samen. Ook wat dit betreft hebben er in deze 20 jaar radicale veranderingen plaatsgevonden. Je hebt nu de parochie met haar eigen activiteiten en de wijk met zijn brede skala van buurt- en wijkactiviteiten. De eerste wijkorganisatie werd nog opgericht in de kamers van de pastorie. Nu heeft ook de wijk zijn eigen centrum in het gerestaureerde voormalige klooster aan De Schans. De kontakten over en weer hebben een wisselende intensiteit. Wat de communicatie betreft kan de parochie tot haar vreugde berichten en mededelingen publiceren in de wijkorganen. De parochie kent wel een contact- en communicatieorgaan: Mooi Meegenomen, bestemd voor leden van de verschillende werkgroepen.

Vorming tot pastoraat

Als een bijzonder teken van gezond

parochielevens werd altijd beschouwd het feit dat jongelui kozen voor het ambt in de kerk, dat mannen en vrouwen zich aansloten bij een religieuze groep. In de zomer van 1966 gebeurde het voor het laatst dat twee Heikanters voor het eerst als priester de eucharistie vierden in onze parochie. Voor zover we weten kwam het sindsdien niet meer voor. De crisis in de Kerk van onze streken is ook op dit terrein voelbaar. En toch gebeurde er van alles.

In de afgelopen 10 jaar zijn ook een zestal jonge parochianen begonnen aan de theologiestudie. Het is nog niet duidelijk of ze ook eens werkzaam zullen zijn in het 'gewone' basispastoraat. In ieder geval zeker niet op de traditionele wijze.

Om ook voor de toekomst het pastoraat te garanderen, waren er heel wat besprekingen en beschouwingen. Het ligt in de lijn van de verwachtingen dat een grote brok pastoraat door de parochianen zelf zal moeten gebeuren. Het nieuwe parochiebestuur wil hoge prioriteit geven aan de toerusting tot dit pastoraat.

Ook nu na 20 jaar zijn de meeste leden van het pastorale team Norbertijnen. Met goedkeuring van de bisschop heeft het bestuur van de abdij van Berne aan deze groep de structuur gegeven van een zelfstandige kloostergemeenschap. Hierdoor hoopt men aan het religieuze leven nog meer diepgang te kunnen geven. En misschien kan deze levensvorm en deze mentaliteit ook norm en model zijn, bij het werken in de parochie, bij de opbouw van de christengemeenschap.

Plechtige concelebratie in de 100-jarige Mariakerk op 8 september 1973, met Mgr. J. Bluysen en de abten van Berne en Tongerlo

